

MERRE TART A DÉRYNÉ SZÍNHÁZ?

Amikor az Állami Déryné Színház 1961-ben tízesztendős működését ünnepelte, érdekes summázást adott közre az első évtized eredményeiről.

A beszédes számok rendkívül tisztelet-ébresztők és szinte hihetetlennek tűnnek:

„Egyes műveket egy évtized alatt színházunk többször adott elő, mint 1837-től számítva az ország összes többi színháza együttvéve. Így a „Tartuffe”-öt 697-szer, a többiek 591-szer, — az „Ahogy tesszik”-et 182-szer, a többiek 84-szer. — az „Aranyember”-t 563-szor, a többiek 439-szer. Tíz esztendő alatt 138 bemutatónk-ból 66 ősbemutató volt! A klasszikusok közül 41 művel ismertettük meg a falvak dolgozóit. A 20 059 előadásunkat 5 258 886 néző tekintette meg. Ez a mi egy évtizedes munkánk mérlege! — jegyzi fel Pados István üzemigazgató.

S micsoda utak a tíz év csaknem öt-millió kilométerében!.. Akit közelebről érdekel, Bános Tibor riportkönyvében meglesi. A magyar színjátszás ekhós hőskora ez újkori változatban, — a járműtől eltekintve alig kedvezőbb viszonyok között. És, ha a megyékre megoszló adatokat nézzük is, Fejér és Komárom megyék mellett Nógrád volt elsősorban ez a színház. A nógrádi apró faluvilágé, ahol addig a madár se járt. Egyezer — és nyolcszázhatvan reflektorfényes est olyan tájakon, ahol különben csak a petró, vagy a csillag világol...

A színház az indulás éveiben kétség nélküli félreérthetlenséggel nevében hordozta feladatát: a falu kulturális igényeinek fundamentum-rakója lett. Száz-**lekes tanyai településekhez vágott csapást** magának a faluszínház, tanítani és szó-rakoztatni. Tenyérnyi színpadokról mulattatott és gondolkodtatott egyszerre Moliere a Tartuffe csaknem hétszázas szériájában helységről helysére. S az Aranyember és a többiek.

Pedig a színháznak nemcsak a színpa-

dok parányiságával, a termék fületlenségével, utak viszontagságaival kellett megvívnia küzdelmét az eredményért: az új közönség meghódításáért, de igen komoly dramaturgiai problémákkal is. Számos esetben jelentkezett és jelentkezik ma is a kérdés: hogyan lehet tizen-négy tagból álló társulati részlegekkel 25—30 fős darabokat színpadképessé tenni, hogy a mű szerkezeti egysége megmaradjon? A feladat megoldása prózai és zenés művek egész soránál tette próbára a színház dramaturgiájának leleményességét. A színpadméreték eltérősége a szcenikusokat készítette tervezésbeli rugalmasságra, hogy díszleteikkel szinte estéről-estére más-más méreteknek feleljenek meg. Ezekhez a követelményekhez kapcsolódva a játéktílus is sajátosan kellett, hogy fejlődjön. Egyéniséget teremtett magának a faluszínház, egyetlen más színpadéhoz nem hasonlíthatót. A fél évtized dereka táján így érthette el kitartó munkával, hogy előadásai hasonlólatlanul egységesebbnek, különbnek bizonyultak már, mint a vidéki színházak úgynevezett tájelőadásai, amelyek voltaképpen egy-egy nagy, közsínházbeli produkció hevenyészve megszorított másai voltak, legtöbb esetben még a legjobb szándék ellenére is.

Am ennek a sajátos feladatú és sok kötöttségű színháznak az első évtized vége felé lassanként a különféle benső korlátai is mutatkozni kezdtek a fejlődésben. S ezekkel ma már komoly formában számolni kell, ha helyes irányban akarjuk meghatározni további útját és rendeltetését.

Az Állami Déryné Színház a kísérleti időszak tanulságai nyomán a sajátos feladatok megoldásának maximális fokáig jutott. Amit a falu kulturális ébresztése terén véghez vitt, páratlan miszió a magyar színjátszás történetében. Ezt a feladatot ilyen áldozatossággal és ráadá-sul ennyi eredménnyel eddig még soha

egyetlen színházi intézményünk sem szolgálta.

És, ha egyszerűen úgy vennénk, hogy „a mór megtette kötelességét”, — a faluszínház úgy is mint Déryné Színház eleget tett a ráháruló poszton kulturális missziójának, akkor is, ennyiért is nagy elismeréssel kellene, hogy adózzunk.

Csak hogy a mórra kimondott szentenciához nekünk eszünk ágában sincs ez esetben eljutnunk. Az viszont, már mihamarabb megvitatni való probléma, hogy a mai társadalmi valóságban, a falu híhetetlenül megnövekedett kulturális igényességével számot vetve miként tud megfelelni feladatának a Déryné Színház.

Azt a tényt ugyanis tudomásul kell venni, hogy a falu kulturális ébresztését kezdeményező faluszínház nyomdokain ma már minden faluban ott van a színháznál hatékonyabb kulturális tényezőként megjelenő televízió, amely műsor-szolgáltatás sokrétűségével, színvonalbeli fölényével az eddigénél fejlettebb igényességhez szoktatja a vidéket.

A kérdés tehát az: eleget tud-e tenni ezeknek az igényeknek a Déryné Színház a jelenlegi keretekben, szervezeti struktúrában? A rendelkezésre álló művészek kvalitása követni tudja-e a megoldandó új feladatokat?

Az előadások látogatottságában kétségtelenül mutatkozó hanyatlás azt jelzi, hogy nem. Bár a nézőszám csökkenése nem feltétlen fokmérő ezen a téren, — hiszen ez a folyamat a filmszínházaknál ugyancsak tapasztalható, — mégis, kell lennie valaminek a színvonalbeli differenciában is. Kétségtelen, hogy a televízió térhódításával, részben az emberek kényelemszeretetéből, részben az igényesség növekedéséből csökken a falusi színház közönségének tábora. Ezt, sajnos, a Déryné Színház nem egészen alkalmas módszerrel igyekszik mindig ellensúlyozni.

Arra gondolok például, — hogy bár kétségtelenül fontos szempontként érvényesül, különösen az utóbbi hónapokban a színvonal lényeges javítása, — a színház úgynevezett „telt ház” akciója inkább affelé tendál, hogy körzeti, központi bázisokat teremtsen. Ez ugyan helyes törekvés feltétlenül, de még nem mindig és nem mindenütt kivitelezhető, rengeteg kényelmetlenséggel jár a közönségnek a körzeti helyekre, s az onnan haza való utazás. A néző kényelmének szolgálata helyett inkább a színház elkényelmese-

dését jelenti, azt, hogy lassan sok apró közönségünk, amely leginkább érzi hiányát a kulturális javaknak, egyszerűen letörlődik a színház térképeről. S mert most már a pénzügyi tervteljesítés érdekében a színház gazdasági vezetésének az a törekvése, hogy a körzeti otthonok megszabott összegekért váltsák meg az előadást, — de mert számtalan helyen a közönségszállítás megoldatlansága miatt ennek az összegnek biztosítása kétes, a művelődési otthon igazgatók érthetően fájnak és húzódnak az effajta megállapodástól. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a színház elvonhatja előadásait, az anyagi érdek gátlójává lesz a kultúrpolitikai feladat teljesítésének. Annak, hogy a Déryné Színház azok művelődési, szórakozási szomját elégítse ki, akikhez létjogosultsága kezdetiől fogva kötelezi.

Éppen ezért nem tudom magyarázni a színháznak városok felé tendálását, azt meg éppenséggel nem, — bárhogy okoskodik, érvel a vezetőség, — hogy egyes produkciók, mint többek között az Egri csillagok, kifejezetten a főváros közönségének készülnek, a budapesti ifjúságnak. Azt mondják, ezeknek a szereplő együttese túlnyomórészt pesti színészekből tevődik. Akkor hát mi köze az egészhez a Déryné Színháznak? Mért ékeskedik idegen tollakkal, vagy, ha úgy tetszik: mért köteles cégért adni hozzá. S miért vonja el ezekhez a pesti bemutatókhoz az amúgy sem nagy bőséggel rendelkezésre álló erőt, rendező, szervező energiáját, amikor talán éppen a produkciók miatt volt kénytelen csökkenteni a mostani szezorra tervezett vidéki, falusi előadásainak számát. Megyénket, Nógrádöt érintően is. Az előadások általános színvonala javuló tendenciát mutat, de lényeges előrejutás csak úgy képzelhető el, ha a színház minden energiáját, figyelmét a vidéki, falusi produkciókra koncentrálja, itt éli ki művészi ambícióit.

Megismétlem, hogy ne essék félreértés: falusi produkciókra, mert, ha a művészi színvonal semmi kívánnivalót nem hagyott volna is az elmúlt esztendőben is, ha az ideai évadkezdeset kecsesgató is, — az a valóságos helyzet, hogy a Déryné Színház ritka, legjobb esetben havi egyszeri látogatásai egyszerűen képtelenek kielégíteni, akár Salgótarjánt, akár Balassagyarmatot. Pedig a mostani társulataival ennél többet biztosítani nem igen tud. De, hogyha nem, hát követhető-e tovább az gyakorlat, hogy

ezekre a helyekre nem lehet megfelelő szabad bejárása vendégszínházok formájában egyéb megfelelő képességű vidéki társulatoknak, mint például a közeli egrieknek, miskolcinak, vagy a távolabbi, de készséges debreceninek, — amelyek ajánlkoznak, de jövetelük a Déryné Színházon és a színház formai jogait képviselő megyei tanácson zátonyra fut. Milyen gazdasági érdekeket veszélyeztetnek ezek a vendégeskedni kívánók, ha a Déryné Színház úgysem tud kellő számú játékot biztosítani.

Most már afelé haladunk, hogy színháztermes kultúrpalotája lesz a megyeszékhelynek s lassan problémánkká nő: hogyan teremtünk majd életet benne?

Az embrionális elképzelések máris mutatkoznak. Egyesek öntevékeny központi művészegyüttesek megteremtésére gondolnak, mások jó példák nyomán önálló megyei színház felállítását tartják helyesnek s a Déryné Színház is elmondotta a kérdéssel kapcsolatos véleményét a megyei lap hasábjain.

De akármű lesz a végső választás, az bizonyos, hogy ilyen, vagy olyan formában feltétlenül érinti a Déryné Színházat s véleményem szerint lassanként meg kell kezdődnie annak a folyamatnak a színházon belül, amely a változó körülményeket követni tudja.

Nemrégiben a társulat egyik fiatal művészevel beszélgettem erről a problémáról s rendkívül higgadt realitással mérte fel a helyzetet.

Abból indultunk ki, hogy néhány helyen már megszületett egy új formájú színházi társulás, az úgynevezett megyei kasszínpad, amely Egerben, Békéscsabán, Szolnokon, Kaposvárott jelzi, hogy egy-egy megye éppen a megnövekedett igények

miatt önállósítani törekszik magát ezen a téren. Hasonló tendencia szelei fújnak Szabolcs megyéből, Nyíregyházáról is. S ennek feltétlenül sok hasznos oldala van a megyék szempontjából. Először is az, hogy a műsorpolitika sajátos, egyéni profil megteremtésére, kialakítására képes s a megyei színház rendszeres előadásokat biztosít.

Mi tehát akkor a Déryné Színház teendője? A színész szerint előbb, utóbb két lehetőség között kell választani:

— A mi kisszámú társulatainkkal, például egy-egy olyan operett, mint a Csárdáskirálynő esetében, nagyobb helyeken nehezen tudunk megfelelni minden jószándék ellenére is. Eppen ezért kellő kiegészítéssel az egyes társulataink vagy megyei színházakká alakulnak vagy visszatérünk elsődleges területünkhöz, a faluvilághoz, s ott töltjük be hivatásunkat.

Kétségtelen, hogy mind a két út járható s elgondolkodtató, melyik lenne eredményesebb, hivatásszerűbb a Déryné Színház számára. Persze, könnyen meglehet, hogy a színháznak merőben más a nézete a dologban s más a művelődésügyi irányító szerveké. Én inkább csak felvetni kívántam a kérdést, merre tart a Déryné Színház? — nem megoldást mondani. A helyes megoldásnak tucatnyi szempontja lehetséges, — általam nem látott, vagy rosszul látott szempontja.

Az azonban bizonyos, hogy a Déryné Színház egyre szembetűnőbben kinőtte eddigi ruháját, az együtteseknek új öltözetre van szükségük, hogy megfelelő módon jelenhessenek meg közönségük előtt.

Barna Tibor

